

Länsstyrelsen
Värmland

Kulturmiljöprogrammet

Hagfors

Namn:	Hagfors
Nummer:	209
Kommun:	Hagfors
Socken:	Hagfors

Sammanfattning

Bebyggelsemiljöer med märkliga, tidstypiska och välbevarade byggnader som bessemerverket, järnvägsstationen och församlingshemmet, kyrka och kyrkogård, vägbro, bruksbostäder vid Gärdet och Sättrastrand samt övriga kulturhistoriskt värdefulla byggnader från 1800- och 1900-talen.

Beskrivning

Hagfors utgör en av länets yngsta bruksorter med en drygt hundraårig historia kopplad till järnhanteringen. När Uddeholmsbolaget 1873 påbörjade anläggandet av ett helt nytt järnverk för götstålsproduktion fanns vid Hagforsen vid Uvån enbart några spridda gårdar, torp och sätrar. Kring verksbyggnaderna har successivt ett allt mer stadsliknande samhälle vuxit fram med idag mer än 7000 invånare som tillika är centralort för den omgivande landsbygden.

Järnverket har alltsedan tillkomsten dominerat näringslivet och starkt präglat olika samhällsfunktioner. Parallellt med att bolaget uppfört industribyggnader har man i enlighet med gamla brukstraditioner också svarat för all planering och byggnation av bostäder, skolor, kyrka, vägar och järnvägar. Först efter 1920-talet har kommunen övertagit ansvaret för samhällsplaneringen, offentliga institutioner och infrastrukturella verksamheter. Hagfors blev 1939 municipalsamhälle och erhöll 1950 stadsrättigheter.

Från de första verksbyggnaderna med bland annat två masugnar, bessemerverk, mekanisk verkstad, smedja och tegelbruk har betydande utvidgningar genomförts i olika etapper. I synnerhet kan tiden efter andra världskriget karaktäriseras som en total nybyggnad av järnverket med produktionsinriktning mot rostfritt och verktygsstål. Till de fåtaliga lämningar som idag återstår från anläggningstiden hör två bessemerkönvertrar, vilka torde vara de äldsta kvarvarande i hela Europa.

De första arbetarbostäderna uppfördes vid Blinkenberg 1873-1895, därefter bebyggdes Gärdet 1895-1906 och Sättrastrand 1909-1930. Till det sistnämnda förlades också flertalet tjänstemannabostäder. Uppdelningen i olika områden för olika kategorier av anställda var strikt och vissa gator utgjorde regelrätta gränslinjer mellan tjänstemän och arbetare. Från 1920- och 1930-talen har i allt större utsträckning mark upplåtits för egnahemsbebyggelse som vid stadsdelarna Björkliden, Hagälven, Dalkarlstorp, Kalkälldalen, Björmängen och Stjärnsnäs.

Tätorten rymmer idag många moderna funktioner i byggnader uppförda under 1900-talets senare hälft. Stora delar av den äldsta bebyggelsen har fått lämna plats för flerfamiljshus och affärslokaler. Till de bostadsområden som tydligast illustrerar Hagfors historia hör Gärdet med fem enhetliga kvarter om vardera fyra gulputsade arbetarlängor och Sättrastrand med en grupp tjänstemannavillor från 1910-talet i nationalromantiskt utförande med träpanelfasader och snickeridetaljer. Bland mer monumentala byggnadsverk av högt arkitektoniskt värde märks den rödmålade kyrkan från 1904, församlingshemmet från 1919 och järnvägsstationen för Nordmark-Klarälvens järnvägar från 1918. De bägge sistnämnda är ritade av arkitekt Ragnar Östberg, mest känd för Stockholms stadshus.

Kulturhistoriskt värde

Det kulturhistoriska värdet ligger dels i helheten och samspelet mellan olika bebyggelseområden, dels i befintlig bebyggelses utformning, utförande, materialval och färgsättning.

Hot

Ej specificerat.

Skydd

- Området omfattas huvudsakligen av detaljplaner. Planerna utgör delvis skydd för befintliga kulturvärden.
- Bessemerverket vid järnverket är förklarat som byggnadsminne och äger liksom kyrka och kyrkogård skydd enligt kulturminneslagen. Förändring av byggnadsminne eller kyrkogård prövas av länsstyrelsen. Åtgärder på kyrkobyggnaden prövas av riksantikvarieämbetet.

Avsikter och åtgärder

Kulturvärdena i bebyggelsemiljön bör säkerställas genom detaljplanebestämmelser. Vid tillståndsprovning bör särskilt värnas om den samlade miljöbilden och ett bibehållande av byggnadsexteriörernas ursprungliga karaktär. Provning av lov bör ske efter samråd med läns museet. I frågor som berör byggnadsminne eller kyrkogård bör samråd ske med länsstyrelsen. Järnvägsstationen och församlingshemmet äger särskilt högt kulturhistoriskt värde och fråga om byggnadsminnesförklaring för dessa bör utredas.

Vård och underhåll av byggnader och vägbro bör ske med varsamhet och hänsynstagande till bebyggelsemiljöns och enskilda byggnaders kulturhistoriska kvaliteter.

Övrigt

-

Referenser

- Ditt Värmland - Kulturmiljöprogram för Värmland och värmlänningar, Värmländska kulturmiljöer. Länsstyrelsen i Värmlands län. 1989.
- Ditt Värmland - Kulturmiljöprogram för Värmland och värmlänningar, Värmländska kulturmiljöer : Åtgärdsprogram. Länsstyrelsen i Värmlands län. 1990.

Länsstyrelsen i Värmlands län
Växnäsgatan 5, 651 86 Karlstad
054-19 70 00
www.s.lst.se

Ändringsinformation

Datum Kommentar

2007-09-14 Informationen hämtad från 1989-90 års kulturmiljöprogram.

